

نقش خانواده در بزهکاری نوجوانان

(مطالعه موردی: مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل)

احمد مسیح امین زاده^۱

سید باقر محمدی^۲

چکیده

یکی از عوامل مهم جامعه‌پذیری و آماده ساختن افراد برای ورود به اجتماع، خانواده است که از آن به‌عنوان کوچک‌ترین، ابتدایی‌ترین و درعین حال مهم‌ترین واحد اجتماعی یاد می‌کنند. نهاد خانواده از اهمیت زیادی برای رشد شخصیت نوجوان و پرورش کارکردهای عاطفی، اجتماعی، تربیتی و اخلاقی و... برخوردار است. ناتوانی خانواده در تربیت و جامعه‌پذیر کردن اعضا، مشکلات زیادی را در پی خواهد داشت. یکی از پیامدهای ناکارآمدی خانواده، بروز رفتارهای بزهکارانه است. پژوهشگر در این مقاله نقش خانواده را در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل مورد بررسی قرار داده است؛ به‌منظور بررسی این موضوع، پرسشنامه طراحی و برای ۱۰۰ نوجوان بزهکار این مرکز توزیع گردیده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که با توجه به جنگ‌های طولانی در افغانستان و از بین رفتن زیربنای اقتصادی و فرصت‌های شغلی و دور ماندن مردم از فراگیری سواد، وجود فقر و عدم حضور پدر در خانواده، از تأثیرگذارترین عوامل (در میان عوامل مورد تحقیق) بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل می‌باشند. چنانکه از میان صد نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل که مورد مطالعه قرار گرفتند، ۹۳ تن آن‌ها بی‌سوادی، ۹۱ تن آن‌ها فقر خانوادگی و ۸۹ تن آن‌ها عدم حضور پدر در خانواده را خیلی زیاد در گرایش به سوی بزهکاری تأثیرگذار دانسته‌اند.

واژگان کلیدی: خانواده، بزهکاری، نوجوان، مرکز اصلاح و تربیت، کابل.

۱. گروه جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کابل، افغانستان.
۲. گروه فقه و حقوق قضایی، مجتمع آموزش عالی فقه، جامعه المصطفی العالمیه، کابل، افغانستان.

مقدمه

بزهکاری نوجوانان توجه بسیاری از محققان جرم‌شناسی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی را به خود معطوف داشته است. چراکه این قشر از افراد جامعه، سرمایه بنیادی هر کشوری محسوب می‌شود و در پویایی، تداوم حیات نظام اجتماعی و رشد و توسعه همه‌جانبه آن نقش به‌سزایی خواهند داشت. نوجوانی مرحله‌ای از زندگی است که فرد به دنبال کسب هویت است. نوجوانانی که گرفتار رفتار انحرافی می‌شوند، در اکثر موارد فرصت‌های جبران‌ناپذیری را از حیث تحصیل و کار از دست می‌دهند و به دلیل این‌که در کشورهای در حال توسعه از جمله افغانستان بخش اعظمی از جمعیت را تشکیل می‌دهند، چنانچه به این نسل توجه کافی نشود آینده کشور را به خطر می‌اندازند.

هرچند بزهکاری در نوجوانان به علل بسیاری از جمله مشکلات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و غیره وابسته است، اما به دلیل ویژگی اجتماعی بودن، انسان از بدو تولد، تحت تأثیر افکار، عقاید و رفتار اطرافیان قرار می‌گیرد و بعدها به تقلید از این رفتارها و گفتارها، الگوهایی را که به نحوی در ارتباط با او هستند سرمشق رفتاری خود قرار می‌دهد. چنانکه گروهی از متفکران اجتماعی، مانند ژان ژاک روسو، سرشت آدمی را همچون آینه‌ای نقش‌پذیر می‌دانند و به نقش خانواده اهمیت بسیار می‌دهند. محیط خانواده نخستین مرکزی است که نوجوان استعدادها و توانمندی‌های خود را در آن محیط رشد داده و در آنجا هنجارها را می‌آموزد. نوجوانی که محیط خانواده برایش امن نباشد کمتر مقید به اصول و قوانین اخلاقی است. اگر در دوره نوجوانی والدین حضور جدی در زندگی نوجوانان نداشته باشند، وابستگی عاطفی خاصی با او برقرار نکنند، نوجوانان با روبه‌رو شدن با الگوهای انحرافی، به الگو برداری از آن‌ها خواهد پرداخت. ایجاد ارتباط نزدیک دوستی با افرادی که رفتارهای انحرافی بزهکارانه را در نوجوانان القا و تقویت می‌کنند، سبب گرایش وی به همان چیزی خواهد شد که در اطراف خود می‌یابد. به این ترتیب اگر با گسترش بزهکاری نوجوانان روبه‌رو هستیم باید خانواده را به‌عنوان اولین کانال ورودی فرد به اجتماع مورد بررسی قرار دهیم.

هرچند عوامل زیادی در گرایش نوجوانان به بزهکاری نقش دارند و تأثیر هرکدام از عوامل را نمی‌توان از نظر دور داشت، با توجه به اینکه شخصیت نوجوانان بیش از همه در آغوش خانواده رشد می‌کند و شکل می‌گیرد، در مقاله حاضر تلاش شده است علل بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل با تمرکز بر عواملی که خانواده در ظهور آن مؤثر است، مورد شناسایی قرار گیرند. عوامل متعددی از قبیل عوامل اقتصادی خانواده، عوامل زندگی اجتماعی خانواده مانند سطح تحصیلات، تبعیض بین والدین، شغل والدین... و روابط خانوادگی مانند عوامل عاطفی، طلاق یا ازهم‌گسیختگی،... در این تحقیق مورد توجه قرار خواهد گرفت.

۱. مفاهیم

در این بخش به مفاهیم مرتبط با موضوع تحقیق مانند خانواده، جرم، بزهکاری و نوجوان پرداخته می‌شود.

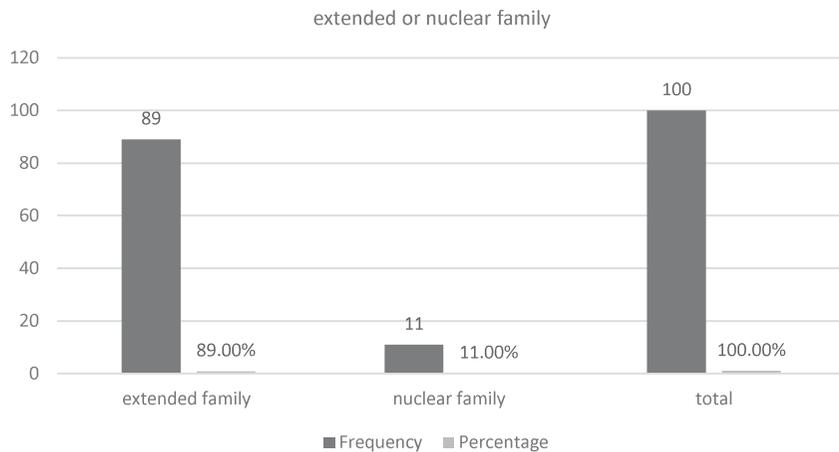
۱-۱. خانواده

از نگاه لغوی کلمه خانواده مطابق لغت‌نامه دهخدا به معنای خاندان، دودمان و اهل خانه است (دهخدا، ۱۳۷۳). اصطلاحاً از کلمه خانواده می‌توان تعریف محدود و تعریف عام ارائه کرد:

طبق تعریف محدود، خانواده زن و شوهر و فرزندان تحت سرپرستی آنها است که معمولاً باهم زندگی می‌نمایند و تحت ریاست شوهر و پدر هستند. بر اساس تعریف عام، خانواده عبارت از: «گروهی است مرکب از شخص و خویشاوندان نسبی و همسر او، گروهی که از یکدیگر ارث می‌برند (عدالت‌خواه، ۱۳۹۶، ص ۸).

خانواده از لحاظ بزرگی و کوچکی آن به دو دسته تقسیم شده است. خانواده گسترده و خانواده هسته‌ای. خانواده گسترده خانواده‌ای است که بر اساس بستگی‌های نسبی و سببی استوار است و شامل چند گروه خونی و چند گروه زناشویی می‌شود. تصمیم‌گیری در این نوع فامیل بر عهده سالخوردگان است و سایر اعضا از آنها اطاعت می‌کنند (جباری، ۱۳۹۴، ص ۱۰۵).

خانواده هسته‌ای عبارت است از زن و شوهر و فرزندان تحت سرپرستی آن‌ها که معمولاً باهم زندگی می‌کنند و تحت ریاست شوهر و پدر هستند. معمولاً این گونه از خانواده‌ها در جوامع صنعتی و پیشرفته بیشتر هستند و در جوامع جهان‌سومی خصوصاً جامعه افغانستانی خانواده‌های هسته‌ای پدیده تازه است. قابل ذکر است طبق یافته جامعه آماری این تحقیق در مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل، نشان می‌دهد که در میان نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ساختار فامیل از نوع گسترده نسبت به هسته‌ای بیشتر است.

نمودار ۱- توزیع فراوانی خانواده گسترده و هسته‌ای در میان نوجوانان بزهکار

مطابق به جدول بالا از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل تنها ۱۱ تن آن‌ها از خانواده هسته‌ای و باقی ۸۹ تن آن‌ها از خانواده گسترده بوده‌اند.

۲-۱. بزهکاری

اصطلاح بزهکاری غالباً معادل جرم و به‌ویژه در ارتباط با جرائم ارتكابی از سوی اطفال و نوجوانان به کار می‌رود. اطفال و نوجوانان با توجه به روح لطیف و ساده‌ای

که دارند نامناسب است که آن‌ها را مجرم خطاب نمود و از این حیث بزهکار نامیده می‌شوند (نجفی ابرندآبادی، بیگی، ۱۳۹۰، ص ۴۲ و ۴۳). بزهکاری از لحاظ اصطلاحی به معنای شکستن قواعد یا قوانین ممنوع‌کننده‌ای است که تنبیه یا مجازات مشروعی را به دنبال دارد و این مجازات مستلزم مداخله یک مرجع یا مقام عمومی (نهاد دولتی یا محلی است) (کوردون، ۱۳۸۸، ص ۲۷۷).

۱-۳. نوجوان

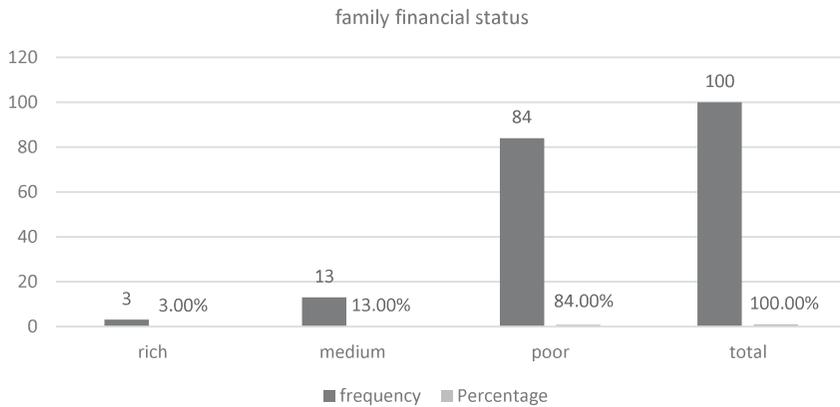
لغت‌نامه روان‌شناسی دوران نوجوانی را این‌گونه بیان کرده است. دوران نوجوانی حدود سنی ۱۲ تا ۱۸ سالگی را در بر گرفته و مرحله انتقال از دوران طفولیت به دوره جوانی محسوب می‌گردد (براهنی، ۱۳۷۳، ص ۱۶۶).

۲. عوامل خانوادگی مؤثر در بزهکاری نوجوانان

۲-۱. وضعیت اقتصادی

۲-۱-۱. فقر اقتصادی

فقر، ترس از مجازات را به حداقل می‌رساند و فرد محروم اعمال ضد اجتماعی خود را به‌عنوان مقابله با فشارهای اجتماعی (از جمله نابرابری) و اقتصادی توجیه می‌کند (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۸۰). همچنان فقر و طرد اجتماعی و بیکاری غالباً باعث حاشیه‌نشینی نوجوانان می‌شود و نوجوانانی که حاشیه‌نشین شده‌اند آمادگی بیشتری برای توسعه و حفظ رفتار بزهکاری دارند (معظمی، ۱۳۹۰، ص ۳۰). یافته‌های میدانی تحقیق نیز نشان می‌دهد که میزان ارتکاب جرم در میان طبقات فقیر یا پایین جامعه کابل رایج‌تر است. چنانکه از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکاری مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۸۴ تن آن‌ها از طبقه فقیر بوده‌اند.

نمودار ۲- تأثیر وضعیت مالی خانواده‌ها در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل.

مطابق به جدول بالا از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکار تنها ۳ تن آن‌ها از خانواده بالا یا ثروتمند می‌باشند، ۱۳ تن آن‌ها از طبقه متوسط و ۸۴ تن نوجوان بزهکار از طبقه فقیر جامعه است.

به عقیده کی‌نیا (مهدوی، ۱۳۸۶، ص ۱۶۵) فقر وقتی تأثیر مخرب خواهد داشت که در مقابل «فقر» «تصویر» یا آرزوهای بلندپروازانه ارائه شود، در آن صورت است که فقر غیرقابل تحمل می‌گردد؛ بنابراین چون نوجوانی دوره شورونشاط است و معمولاً نوجوانان در این دوره دارای آرزوهای بلندپروازانه می‌باشند، وقتی نوجوان از خانواده پایین جامعه بوده، با فقر مواجه است و از راه‌های مشروع نمی‌تواند به آرزوهای خود برسد، با ناکامی روبرو شده، تحت فشار قرار گرفته و ممکن است مرتکب بزهکاری شود. همچنان ناکامی می‌تواند عامل جنایت در میان نوجوانان فقیر باشد؛ چنانکه برخی از روانکاوان متأخر معتقدند شیوع جنایت، در میان گروه‌های فقیر کم‌درآمد و افزایش آن در ادوار سختی و تنگدستی را باید واکنشی در برابر ناکامی دانست. طبق این نظریه، ناکامی اکثر اوقات به پرخاشگری منجر می‌گردد و ارتکاب جرم تنها یکی از انواع مختلف پرخاشگری است (مهدوی، ۱۳۸۶، ص ۱۶۵).

علاوه براین، سرپرست‌های خانواده‌های فقیر چون غالباً بی‌سواد هستند، ناگزیرند

برای تأمین مایحتاج زندگی به کارهای خشن و خسته‌کننده تن داده و از صبح تا شام در بیرون از منزل کار کنند؛ وقتی به منزل برمی‌گردند در مقابل خواسته اطفال یا نوجوانان خود با تهدید و خشونت آنان را آرام می‌سازد و نوجوانان برای به دست آوردن وسایل آسایشی و رفاهی که می‌بینند دیگران دارند و او به واسطه درآمد کم خانواده از آن محروم است، احساس نوعی نیاز می‌کند لذا ممکن است دست به ارتکاب جرم بزند (شامبیاتی، ۱۳۹۱، ص ۲۳۹).

یافته‌های تحقیق میدانی این پژوهش نیز نشان می‌دهد که از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل، ۹۱ تن آن فقر خانوادگی یا درآمد کم خانوادگی را در گرایش به سوی بزهکاری خیلی زیاد تأثیرگذار دانسته‌اند. قابل یادآوری است که به اساس این تحقیق دومین متغیر تأثیرگذار، فقر خانوادگی است.

low family income					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	1	1.0	1.0	1.0
	3.00	4	4.0	4.0	5.0
	4.00	4	4.0	4.0	9.0
	5.00	91	91.0	91.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۱- تأثیر درآمد کم خانوادگی در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال کابل

مطابق به جدول بالا در پاسخ به این سؤال که با توجه به شرایط خودتان میزان درآمد کم خانواده به چه میزان در بزهکاری شما مؤثر بوده است؟ تنها یک‌تن از نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل از میان ۱۰۰ تن گزینه کم را انتخاب کرده است، هیچ‌کدام گزینه خیلی کم را انتخاب نکرده است، ۴ تن گزینه متوسط را انتخاب نموده‌اند، ۴ تن دیگر هم گزینه زیاد را انتخاب کرده‌اند ولی ۹۱ نفر از میان ۱۰۰ نفر گزینه خیلی زیاد را انتخاب کرده‌اند.

۲-۱-۲. اشتغال نوجوانان به دلیل فقر

کار نوجوان به خودی خود زیان‌آور نیست، اما اگر باعث شود که نوجوان به‌اجبار

از تحصیل محروم شود و یا نوع کار به نحوی باشد که حقوق طفل یا نوجوان را ضایع کند، می‌تواند به انواع آزار منجر شود. در خانواده‌های فقیر به دلیل این که نیاز مادی فرزندان و مایحتاج‌شان توسط والدین تأمین نمی‌شود یا به اندازه نیازشان تأمین نمی‌گردد، فرزندان به‌طور اجبار یا به میل خود برای تأمین نیازهای اساسی خود به اشتغال، اعم از صحیح یا غیر صحیح روی می‌آورند. متأسفانه به دلیل سن کم این نوجوانان، از این قشر، به‌طور کثیری سوءاستفاده می‌گردد که دلایل آن را می‌توان عدم توجه والدین، نداشتن مهارت خاص در این سن، افزایش نرخ بزهکاری و... نام برد که به‌طور مثال از این نوجوانان به‌عنوان وسیله (ابزار) جابه‌جایی یا نقل و انتقال مواد مخدر استفاده می‌شود. به دلیل اینکه نهادهای عدلی و قضایی به این نوع افراد کمتر مشکوک می‌شوند، یا می‌توان افراد سودجوی دیگری را نام برد که این نوجوانان را از کف خیابان جمع‌آوری کرده و آموزش تکدی‌گری و گدایی را می‌دهند و از آن‌ها در عین بی‌عدالتی سوءاستفاده می‌کنند.

از میان ۱۰۰ نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل، جامعه آماری این تحقیق ۵۶ تن بیان داشته‌اند که اشتغال به کار به دلیل فقر خانوادگی در گرایش به بزهکاری آن‌ها خیلی زیاد تأثیرگذار بوده است.

employment of teenager					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	4	4.0	4.0	4.0
	2.00	6	6.0	6.0	10.0
	3.00	7	7.0	7.0	17.0
	4.00	27	27.0	27.0	44.0
	5.00	56	56.0	56.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۲- تأثیر اشتغال به کار نوجوانان به دلیل فقر خانوادگی در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال کابل

مطابق به جدول بالا در پاسخ به این سؤال که با توجه به شرایط خودتان اشتغال به کار به چه میزان در بزهکاری شما تأثیرگذار است؟ ۴ تن از نوجوان بزهکار مرکز

اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل از میان ۱۰۰ تن گزینه کم را انتخاب نموده‌اند، ۶ تن گزینه خیلی کم را انتخاب نموده‌اند، ۷ تن گزینه متوسط را انتخاب نموده‌اند، ۲۷ تن گزینه زیاد را انتخاب نموده‌اند ولی ۵۶ تن، ۰/۵۶٪ گزینه خیلی زیاد را انتخاب کرده‌اند.

۲-۲. آلودگی‌های خانواده

درباره تأثیر آلودگی‌های خانوادگی در بزهکاری نوجوانان یکی از جرم‌شناسان معاصر بنام «رنه رستین» چنین می‌نویسد: «اثرات ناشی از آلودگی خانوادگی بر روی اعضای هر خانواده، امری مسلم و غیرقابل انکار است و آمار جرائم مختلف نشان می‌دهد که سه‌چهارم بزهکاران خردسال در یک خانواده نامتعادل یا آلوده رشد کرده و پرورش یافته‌اند» (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۱۷۷). در ادامه عوامل مهم آلودگی‌های خانوادگی را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۲-۲-۱. خشونت در خانواده

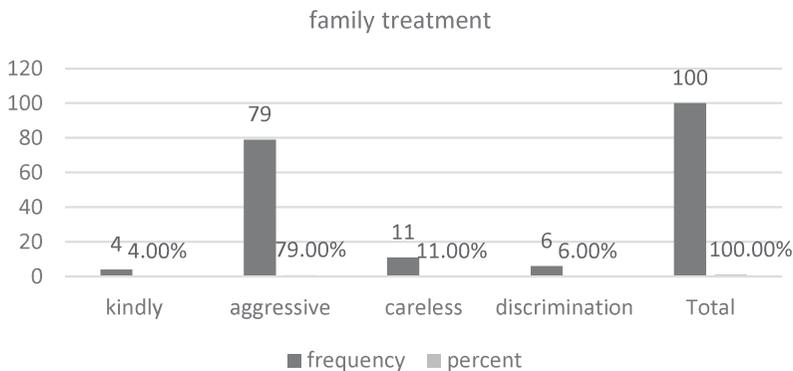
خشونت عبارت است از توسل به رفتارهای تند و خشن مادی و معنوی در جهت تحقق اهداف موردنظر که حقوق جمعی یا فردی را از بین برده یا به آن آسیب می‌رساند. خشونت می‌تواند مصادیق گوناگون و متنوعی چون خشونت فردی، جمعی، طبقه‌ای، نژادی و ملی، ابراز و آشکار گردد. بدیهی است هر یک از این مظاهر خشونت، عناصر و مؤلفه‌های اختصاصی خویش را دارا هستند و راه‌های مقابله با هر یک از آن‌ها نیز، متفاوت خواهد بود.

وجود خشونت در محیط خانه فرزندان را نسبت به زندگی بی‌علاقه و بدبین ساخته و زمینه را برای انحرافات از قبیل زورگویی، اعتیاد به مواد مخدر و فرار از خانه و دست زدن به اعمال منافی عفت، فراهم می‌سازد (شامبیاتی، ۱۳۹۱، ص ۲۲۳). ضمناً خشونت والدین نسبت به یکدیگر یا نسبت به فرزندان خود، نوجوانان را از محیط خانه دلسرد و ناراضی می‌سازد و ممکن است این عدم رضایت آن‌ها را به‌سوی بزهکاری سوق دهد.

در این نوع خانواده‌ها معمولاً نوجوانان علیه بزرگ‌ترها قیام کرده و در برابر آنان

شورش می‌کنند. در همین خانواده‌هاست که رابطه فی‌مابین فرزندان و بزرگ‌ترها تیره‌وتار شده، نوجوانان یا منزوی گردیده و خود را در خانه حبس می‌کنند، یا خویشتن را از زندان خانه نجات داده و راه فرار را در پیش می‌گیرند که این مسئله در بزهکاری آنان نقش مؤثری دارد (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۲۱۰). در ضمن رفتار خشن و بی‌توجهی والدین با نوجوانان آن‌ها را تشویق می‌کند تا از پرخاشگری به‌عنوان ابزار حل مشکلات استفاده کنند و مانع از احساس همدردی با دیگران می‌شود. همچنین باعث کاهش توانایی آن‌ها برای غلبه بر فشار روحی می‌شود و آنان را در برابر پرخاشگری و خشونت موجود در فرهنگ ما آسیب‌پذیر می‌سازد (معظمی، ۱۳۹۰، ص ۲۲۹).

محقق این پژوهش به اساس تحقیقات میدانی انجام‌شده نیز دریافته است که رفتار پرخاشگر و خشن والدین نسبت به نوجوانان در میزان بزهکاری آنان مؤثر بوده است. از میان ۱۰۰ بزهکار نوجوان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۷۹ تن آن بیان داشته‌اند که رفتار خانواده با ایشان پرخاشگر بوده است.

نمودار ۳- تأثیر رفتار خانوادگی در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال کابل

مطابق جدول بالا تنها ۴ تن از میان ۱۰۰ تن از بزهکاران نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل بیان داشته‌اند که رفتار خانواده با ایشان محبت‌آمیز بوده

است، ۱۱ فرد از ۱۰۰ فرد بیان داشته‌اند رفتار خانواده با ایشان بی‌توجهی بوده است، ۶ فرد از ۱۰۰ فرد گفته‌اند که رفتار خانواده با ایشان تبعیض‌آمیز بوده است ولی ۷۹ بزهکار نوجوان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل از میان ۱۰۰ تن آن گفته‌اند که رفتار خانواده با ایشان خشونت‌آمیز بوده است.

۲-۲-۲. سابقه محکومیت به جرم اعضای خانواده

مجرم بودن و انحراف خانواده تأثیر نیرومندی بر رفتار بزهکارانه دارد. خانواده‌هایی که گرفتار معضلات اساسی مانند اعتیاد، سابقه سرقت، فحشاء هستند به تدریج توسط اطرافیان، دوستان و اقوام طرد می‌شوند. در همین خانواده‌ها نوجوانان تحت تأثیر بزرگسالان قرار می‌گیرند و این فرصت را می‌یابند که رفتار بزهکارانه را بیاموزند. بعد از والدین، بزهکاری سایر افراد خانواده ممکن است در وضع خانواده اثرات زیادی داشته باشد. چه فرزندان در هر خانواده معمولاً ناگزیر هستند با اعضای خانواده ارتباط داشته باشند. چنانکه رفتار خواهر و برادر منحرف نیز ممکن است بر رفتار نوجوان تأثیر داشته باشد به دلیل زندگی خواهران و برادران در محیط یکسان و نیز تأثیر ژنتیکی یا تعامل گرم و نزدیک بین آن‌ها (معظمی، ۱۳۹۰، ص ۲۲۱). مطابق به پرسش‌نامه توزیع شده در میان ۱۰۰ نوجوان بزهکاری این ولایت ۵۱ تن آن گزینه زیاد را از میان گزینه‌های خیلی زیاد، متوسط، خیلی کم، کم انتخاب نموده‌اند.

family background of convictions					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	3	3.0	3.0	3.0
	2.00	5	5.0	5.0	8.0
	3.00	9	9.0	9.0	17.0
	4.00	51	51.0	51.0	68.0
	5.00	32	32.0	32.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۴- تأثیر سابقه محکومیت اعضای خانواده در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل.

مطابق به جدول بالا در پاسخ به این سؤال که با توجه به شرایط خودتان سابقه محکومیت به جرم اعضای خانواده به چه میزان در بزهکاری شما تأثیرگذار بوده است؟ ۳ تن از نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل از میان ۱۰۰ تن گزینه کم را انتخاب نموده‌اند، ۵ تن گزینه خیلی کم را انتخاب نموده‌اند، ۹ تن گزینه متوسط را انتخاب نموده‌اند، ۳۲ تن گزینه خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند ولی ۵۱ تن، ۵۱٪، گزینه زیاد را انتخاب کرده‌اند.

۲-۲-۳. اعتیاد و بزهکاری

اعتیاد یعنی «وابستگی به مواد به گونه‌ای که کاملاً مضر به حال شخص و اجتماع باشد» و مواد به هر نوع ترکیب شیمیایی که باعث تغییر در کارکرد و اختلال مغز شود گفته می‌شود، این تغییر می‌تواند به صورت هیجان، افسردگی، عصبانیت‌ها یا اختلال در قضاوت باشد (صالحی، ۱۳۹۸، ص ۱۳۳).

اساساً به لحاظ آمیزش و علائقی که بین اعضای خانواده وجود دارد، خواه‌ناخواه چنانچه برخی از آن‌ها دارای آلودگی‌هایی باشند، به‌طور نسبی در سایرین نیز اثر گذاشته و احتمالاً باعث آلودگی آن‌ها نیز خواهد شد. برفرض که موجب آلودگی آنان نشود به احتمال زیاد وضع خانوادگی را تحت تأثیر قرار خواهد داد چه بسا آنان را با عواقب ناگوار و غیرقابل جبران مواجه خواهد ساخت. اغلب مطالعات به‌عمل آمده تأثیر مثبت والدین و خانواده‌ها که از عوامل مهم تأثیرگذار بر سوء مصرف مواد مخدر و سایر رفتارهای خطرناک نوجوانان به‌ویژه در سال‌های نوجوانی که تأثیر و نفوذ والدین بیشتر از دوستان و همکلاسی‌هاست را نشان می‌دهند (معظمی، ۱۳۹۰، ص ۳۰۳).

عوامل دیگر خانوادگی هم وجود دارد که باعث کشانیده شدن نوجوانان به سوء مصرف مواد مخدر می‌شود مانند دل‌بستگی اندک والدین نسبت به فرزندان، والدین بی‌توجه و سهل‌انگار، تضاد و اختلافات خانوادگی، ازهم‌پاشیدگی خانواده بر اثر طلاق و ناکارآمدی والدین در کنترل و مراقبت و تربیت فرزندان که همگی با سوء مصرف مواد توسط نوجوانان در مراحل بعدی زندگی مرتبط گردیده است. پژوهشی نشان می‌دهد ۷۵ درصد از مجرمین و معتادان خردسال در یک محیط

خانوادگی متلاشی بدون تفاهم زندگی می‌کردند (آتشین، ۱۳۸۰، ص ۲۰۰). به همین ترتیب اگر پدر و یا مادر معتاد به مصرف نوشابه‌های الکلی باشند موجب عقب‌افتادگی روانی و عقلی نوجوانان شده، تأثیر منفی بالایی جنین وارد می‌نماید که گاهی اوقات آثار این‌گونه لطمات را در نوجوان متولد از والدین الکلی مشاهده کرده‌اند، بدین گونه که نوجوان الکلی غالباً مصروع، ابله، یا غیرعادی می‌شوند (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۱۸۱).

تحقیق میدانی پژوهشگر هم نشان می‌دهد که اعتیاد والدین یا اعضا خانواده بر بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل تأثیر داشته است. چنانچه از میان ۱۰۰ نوجوان مورد تحقیق ۵۶ تن آن باور دارند که اعتیاد اعضای خانواده بر بزهکاری آنان خیلی زیاد تأثیرگذار بوده است.

parent's drug addiction					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	1	1.0	1.0	1.0
	2.00	1	1.0	1.0	2.0
	3.00	2	2.0	2.0	4.0
	4.00	40	40.0	40.0	44.0
	5.00	56	56.0	56.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۵- تأثیر اعتیاد اعضا خانواده در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل

بر اساس جدول بالا از ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل در رابطه به میزان تأثیرگذاری اعتیاد اعضای خانواده در بزهکاری‌شان، ۱ تن گزینه کم را انتخاب نموده است، ۱ تن دیگر هم از میان ۱۰۰ تن گزینه خیلی کم را انتخاب نموده است، ۲ تن از میان ۱۰۰ تن گزینه متوسط را انتخاب نموده است، ۴۰ تن گزینه زیاد و ۵۶ نوجوان بزهکاری مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل از

میان ۱۰۰ بزهکار گزینه خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند.

۲-۳. شرایط خانوادگی

۲-۳-۱. سواد والدین

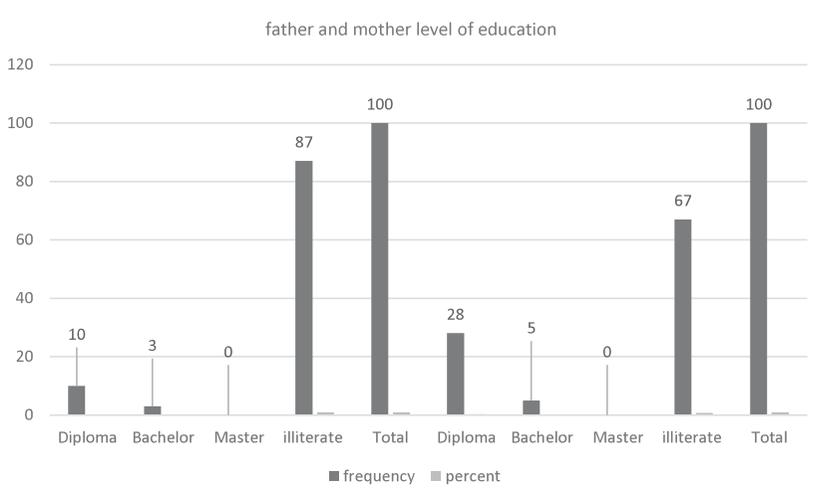
سواد و سطح فرهنگ والدین نیز از زمان‌های دور در تربیت فرزندان تأثیرگذار بوده است و بی‌سوادی والدین باعث می‌شود که پدر یا مادر نتواند آن‌طور که باید و شاید فرزند خود را تربیت نموده و مسائل مهم اجتماعی شدن و زندگی مستقل در اجتماع را به او بیاموزند. از این‌رو فرزندان، اخلاق والدینشان را که بیشتر جنبه منفی دارند اقتباس نموده و آن را الگو خود قرار داده و آن را در زندگی خود مورد استفاده قرار می‌دهند. بر خورداری والدین از سطح تحصیلات عالی دانشگاهی و قابل قبول بر نگرش‌ها و رویکردهای آنان در زمینه فرزند پروری، ارتباط با یکدیگر و روابط با فرزندان تأثیر می‌گذارد و از میزان سوء رفتار بی‌توجهی نسبت به فرزندان می‌کاهد (معظمی و مهدوی، ۲۰۶). با این توضیحات به این نتیجه می‌رسیم که هر چقدر میزان سواد والدین کم باشد میزان بزهکاری فرزندانشان افزایش خواهد یافت.

یافته‌های میدانی تحقیق نیز بیانگر همین موضوع است چنانکه به اساس این تحقیق نسبت به همه عوامل، تأثیرگذارترین عامل در بزهکاری نوجوانان بی‌سوادی والدین است، چنانچه از ۱۰۰ نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۹۳ تن آن بی‌سوادی والدین را در بزهکاری‌شان خیلی زیاد تأثیرگذار دانسته‌اند. مطابق به جدول ذیل از ۱۰۰ نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۱ تن آن بی‌سوادی والدین را در بزهکاری کم تأثیرگذار دانسته است، ۳ نفر متوسط تأثیرگذار دانسته است، ۳ نفر هم زیاد تأثیرگذار دانسته است و ۹۳ نفر بی‌سوادی والدین را در بزهکاری خودشان خیلی زیاد تأثیرگذار دانسته است.

family illiteracy					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	1	1.0	1.0	1.0
	3.00	3	3.0	3.0	4.0
	4.00	3	3.0	3.0	7.0
	5.00	93	93.0	93.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۸- تأثیر بی‌سوادی والدین در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل

جامعه آماری این تحقیق نیز نشان می‌دهد که از میان ۱۰۰ بزهکار نوجوان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۶۷ تن آن‌ها پدر بی‌سوادی داشته‌اند؛ و ۷۹ تن آن‌ها مادر بی‌سوادی داشته‌اند.

نمودار ۴- وضعیت تحصیلی پدر و مادر نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل.

مطابق به جدول بالا از طرف چپ به راست از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۱۰ تن آن‌ها مادری با درجه تحصیلی بکلوریا داشته‌اند، ۳ تن آن‌ها مادر به سویه لیسانس داشته‌اند، هیچ‌کدام آن‌ها مادر ماستر

نداشته‌اند و ۸۷ تن از نوجوانان از میان ۱۰۰ بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل، مادر بی‌سواد داشته‌اند. ضمناً از ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل، جامعه آماری این تحقیق ۲۸ تن آن‌ها پدری با درجه تحصیلی بکلوریا داشته‌اند، ۵ تن آن‌ها پدری به سویه لیسانس داشته‌اند، هیچ‌کدام آن‌ها پدر ماستر نداشته‌اند و ۶۹ تن از نوجوانان بزهکاری مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل پدر بی‌سواد داشته‌اند.

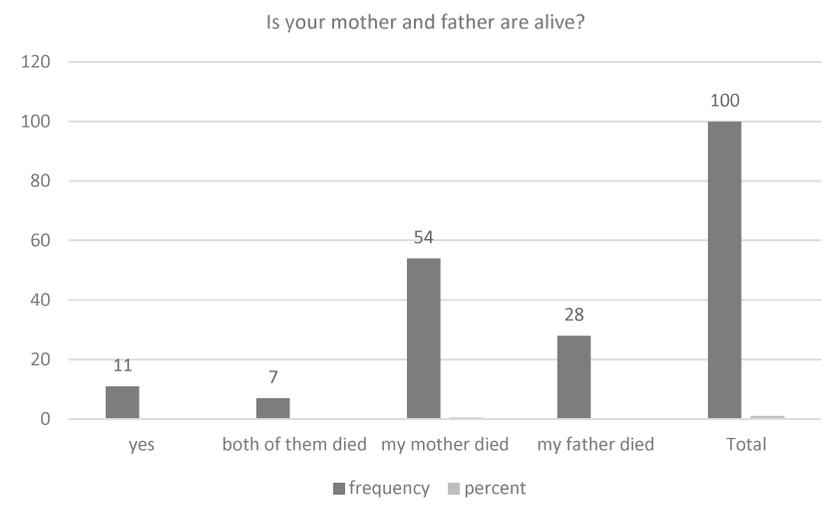
۲-۳-۲. فوت والدین

یکی از جهات متلاشی شدن خانواده، فوت پدر یا مادر است که با توجه به نظام موجود در غالب خانواده‌های افغانی بخصوص در سنین کودکی اثرات نامطلوبی در وضع خانواده و فرزندان مخصوصاً اناث آنان باقی می‌گذارد. یتیم بی‌پدری که باید در خانواده ناپدری رشد کند و یا یتیم بی‌مادری که باید با زن‌پدر زندگی کند با دشواری‌های بی‌شماری روبرو خواهد شد. هیچ زنی برای طفل یتیم جای مادر او را نخواهد گرفت و کمتر مردی می‌تواند برای یتیم بی‌پدر، نقش پدر را بر عهده گیرد. مطابق به یافته‌های میدانی این تحقیق ۵۴ تن از نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل از ۱۰۰ تن باور دارند که فوت والدین در بزهکاری‌شان خیلی زیاد تأثیرگذار بوده است.

death of parents					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	4	4.0	4.0	4.0
	2.00	2	2.0	2.0	6.0
	4.00	40	40.0	40.0	46.0
	5.00	54	54.0	54.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۹- تأثیر فوت والدین در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل

مطابق به جدول بالا در پاسخ به این سؤال که با توجه به شرایط خودتان فوت والدین به چه میزان در بزهکاری شما تأثیرگذار بوده است؟ ۴ تن از نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل از میان ۱۰۰ تن گزینه کم را انتخاب کرده است، ۲ تن گزینه خیلی کم را انتخاب کرده است، ۴۰ تن گزینه زیاد را انتخاب نموده‌اند ولی ۵۴ تن، از میان ۱۰۰ تن گزینه خیلی زیاد را انتخاب کرده‌اند. درعین حال مطابق به تحقیق میدانی پژوهشگر، فوت مادر در مقایسه با فوت پدر، در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل بیشتر تأثیرگذار بوده است.

نمودار ۵- تأثیر فوت پدر و مادر در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل.

چنانچه به اساس جدول بالا از ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۱۱ تن دارای پدر و مادر بودند، ۷ تن پدر و مادر را از دست دادند، ۵۴ تن مادر را از دست دادند و ۲۸ تن پدر را از دست داده بودند.

۲-۳-۳. طلاق

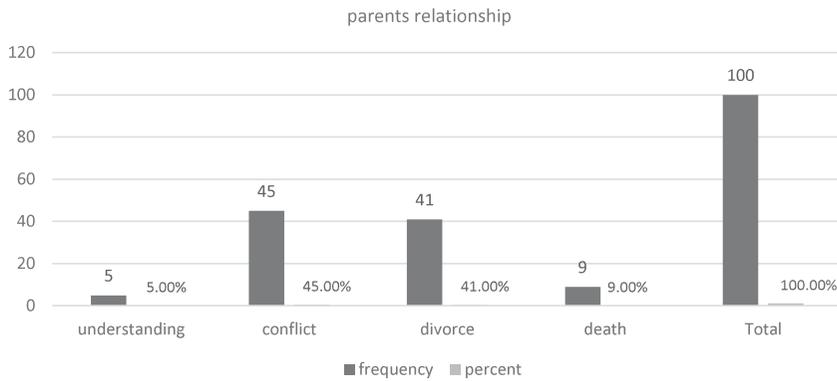
طلاق از نگاه لغوی به معنای رها کردن و آزاد نمودن است (الهی، ۱۴۱۱، ص ۹۵).

معنی اصطلاحی طلاق عبارت است از گسستن رابطه زوجیت از جانب شوهر با لفظ مخصوص یا قایم مقام آن در حال یا آینده (سید اسعد، ۱۳۷۰، ص ۱۷۷).

طلاق و جدائی پدر و مادر موجب التهاب و نگرانی و تشویش فرزندان آن‌ها می‌شود. در موقع جدائی پدر و مادر غالباً سرنوشت فرزندان بازیچه دست و وسیله انتقام جوئی آنان قرار می‌گیرد. محروم کردن فرزندان از دیدار پدر و یا مادر در روحیه آن‌ها تأثیر سوء می‌گذارد که عکس‌العمل آن بعداً به صورت عصبانیت و بدخلقی و یا افسردگی و لجبازی و تمرد از اوامر پدر و مادر و دیگران تجلی خواهد نمود. به همین ترتیب وقوع طلاق میان پدر و مادر، می‌تواند یکی از علل و موجبات استثنایی ارتکاب جرم از ناحیه نوجوانان شمرده شود. این کار گاهی اوقات نیز ممکن است باعث گمراهی نوجوانان بی‌سرپرست گردیده، او را به ورطه جرم و جنایت سوق دهد (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۱۸۸).

به‌علاوه احتمال اینکه همچون نوجوانان که پدر و مادرشان طلاق گرفته‌اند در بزرگسالی با شکست در ازدواج مواجه شوند، بیشتر است که این امر چرخه‌ای از فروپاشی خانوادگی را ایجاد می‌نماید (معظمی، ۱۳۹۰، ص ۲۱۷). درعین حال غیبت هر یک از پدر یا مادر از محیط خانه در اثر طلاق، باعث به خطر افتادن تربیت و نقص عواطف نوجوان خواهد شد که این مسئله می‌تواند یکی از علل مهم ارتکاب جرم از ناحیه نوجوانان باشد (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۲۴۰).

جامعه آماری این تحقیق نیز نشان می‌دهد که از میان صد نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل اکثریت از خانواده‌های ناسازگار و خانواده‌های که طلاق به وقوع پیوسته است می‌باشند.

نمودار ۶- تأثیر وضعیت روابط والدین در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل

مطابق جدول بالا از میان ۱۰۰ نوجوانان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل فقط ۵ نفر آن‌ها در خانواده‌هایی که والدین آن‌ها باهم تفاهم دارند، زندگی می‌کنند، ۹ نفر از خانواده‌هایی می‌باشند که پدر یا مادر فوت نموده‌اند. ولی ۴۵ نفر آن‌ها از خانواده‌هایی هستند که والدین آن‌ها باهم ناسازگار بودند و ۴۱ نفر از خانواده‌هایی بودند که والدین آن‌ها از هم طلاق گرفته بودند.

۲-۳-۴. عدم حضور پدر در خانواده

حضور پدر در خانواده اثر غیرقابل انکار در روحیه فرزند باقی می‌گذارد که عواقب آن در دوران بلوغ و نوجوانی تجلی می‌نماید. خانواده به همان اندازه که به احساسات و عواطف سرشار مادر نیازمند است، به قدرت، قاطعیت، تدبیر و مدیریت پدر نیز احتیاج دارد و چون این ویژگی‌ها به‌طور فطری در مرد قوی‌تر است، لذا اسلام اداره و مدیریت خانواده را بر عهده پدر سپرده است (علی سادات، ۱۳۷۱، ص ۱۴۶).

غیبت پدر در بسیاری از خانواده‌های فقیر می‌تواند به ظهور پسرانی بیانجامد که در گروه‌های بزهکاری هم‌سن و سال خود در جستجوی الگوی مردانگی هستند. این گروه‌ها جایگزین خانواده می‌شوند و نوجوانان را پناه می‌دهند، حمایت می‌کنند و خشونت را به آنان القاء می‌کنند (معظمی، ۱۳۹۰، ص ۲۱۷). در خانواده‌هایی که پدر وجود ندارد و مادر سخت به کار اشتغال دارد یا بر اثر اعتیاد یا طلاق یا عوامل

دیگر نابسامانی‌هایی در خانواده به چشم می‌خورد، نوجوانان شدیداً احساس گناه، محرومیت، ناامنی و حسادت می‌کنند و از طرد شدن و بی‌توجهی توسط والدین به شدت رنج می‌برند. احساس ناامنی، حقارت و شکست نوجوانان این خانواده‌ها تأثیر مستقیمی بر رفتارهای بزهکارانه آنان دارد (معظمی، ۱۳۹۰، ص ۲۲۰).

از بررسی آمارهایی که مؤلفین مختلف در مورد جرائم نوجوانان گردآورده‌اند، این طور استنباط می‌شود که در بعضی موارد عدم حضور پدر به دلیل شغلی که دارد نیز در ارتکاب جرم نوجوانان اثر مستقیم دارد از جمله دو تن از مؤلفین فرانسه زبان به نام هویر و راسین در کتاب خود در این زمینه اظهار عقیده کرده‌اند که تقریباً ۸۰٪ از اطفال و نوجوانان بزهکار دارای پدرانی می‌باشند که به مناسبت شغل و حرفه خود دائماً مجبور به مسافرت بوده‌اند (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۱۷۷ و ۱۷۸). تحقیق میدانی این مقاله هم نشان می‌دهد عدم حضور پدر بر بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل تأثیر داشته است به طوری که از میان ۱۰۰ نوجوان مورد تحقیق این پژوهش ۸۹ تن آن باور دارند که عدم حضور پدر در بزهکاری آنان خیلی زیاد تأثیرگذار بوده است.

Absence of father					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	3	3.0	3.0	3.0
	3.00	1	1.0	1.0	4.0
	4.00	7	7.0	7.0	11.0
	5.00	89	89.0	89.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۱۰- تأثیر عدم حضور پدر در خانواده در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل

به اساس جدول بالا از ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل در مورد به میزان تأثیرگذاری عدم حضور پدر در بزهکاری‌شان ۳ تن آن‌ها گزینه

کم را انتخاب نموده است، ۱ تن دیگر هم از میان ۱۰۰ تن گزینه متوسط را انتخاب نموده است، ۷ تن گزینه زیاد و ۸۹ نوجوان بزهکار گزینه خیلی زیاد را انتخاب نموده‌اند.

۲-۳-۵. عدم برخورداری والدین از مهارت‌های تربیتی

اصولاً خانواده‌های جاهل، خانواده‌هایی که درباره آموزش مسائل حیاتی و اجتماعی به فرزندان خود فاقد معلومات هستند راه را برای انحراف و کج‌روی و سقوط فرزندان خود هموار می‌کنند (کی‌نیا، ۱۳۸۶، ص ۶۴۵). درحالی‌که فرایند بسیار پیچیده رشد فرزندان و حساسیت فوق‌العاده دوران جوانی و نوجوانی نشان می‌دهد که بدون داشتن آگاهی لازم در این باره امکان ایفای نقش مطلوب والدین در زمینه رشد و تربیت میسر نخواهد شد. پنداشت بیشتر والدین به‌ویژه والدینی که از سطح تحصیلات و آگاهی‌های مطلوب برخوردار نیستند آن است که آنان با توجه به تجربیات خود از دوران نوجوانانی می‌توانند فرزندان خود را تربیت نمایند و سعی بر آن دارند که شیوه‌ها و روش‌های را که به نسل و مقتضیات زمان دیگر تعلق دارد، به‌اجبار به فرزندان خویش تحمیل نمایند درحالی‌که فرزندان به دلیل تغییر شرایط و موقعیت اجتماعی به دنبال خواسته و مطالبات دیگر هستند (نساجی، ۱۳۵۲، ص ۵۱).

این چرخه معیوب تداوم خواهد یافت مگر اینکه والدین آگاهی‌های خود را در زمینه فرزند پروری و شیوه برخورد با فرزندان بهبود بخشند؛ و از مهارت‌های لازم در این زمینه برخوردار شوند (هنری و دیگران، ۱۳۸۵، ص ۵۶۸). بررسی داده‌های این پژوهش نیز نشان می‌دهد که تربیت نادرست در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل نقش داشته است چنانچه از ۱۰۰ نوجوانان بزهکار ۶۸ تن آن‌ها باور داشتند که تربیتی نادرست یا آسیب‌زا باعث بزهکاری‌شان شده است.

harmful training methods					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	1	1.0	1.0	1.0
	3.00	4	4.0	4.0	5.0
	4.00	27	27.0	27.0	32.0
	5.00	68	68.0	68.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۱۱- تأثیر تربیت نادرست در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل.

به اساس جدول بالا از ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل، جامعه آماری تحقیق تنها ۱ تن باور داشته است که تربیت نادرست تأثیر کمی بر بزهکاری او داشته است؛ ۴ تن آن‌ها باور داشته است که تربیت نادرست بر بزهکاری آن‌ها تأثیر متوسط داشته است؛ ۲۷ نفر باور داشتند که تربیت نادرست تأثیر زیادی بر بزهکاری آنان داشته است؛ ولی اکثریت یعنی ۶۸ نفر از بزهکاران نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل از میان ۱۰۰ تن باور داشته‌اند که تربیت نادرست خیلی زیاد بر بزهکاری آنان تأثیر داشته است.

از دیگر مواردی که والدین باید بدان توجه داشته باشند تغییر اطفال و نوجوانان با توجه به مراحل رشد ایشان است. این شناخت والدین از مراحل مختلف رشد به حفظ فضای متعادل در خانواده کمک می‌کند (کالینز، ۱۹۹۰). در تحقیقات خود به این نتیجه رسید که با ورود کودک به دوره نوجوانی انتظارات وی از والدین بیشتر شده و خواهان استقلال و آزادی بیشتر نسبت به دوران کودکی است و چنانچه والدین، این تحول نیازی را درک نکنند و این خواسته‌های نوجوان را برای او تأمین نکنند، موجب بروز تعارض در خانواده می‌شود. این تعارض باعث دل‌زدگی نوجوان از محیط خانواده می‌شود در نتیجه ایشان با دوری از محیط خانواده خواسته و ناخواسته از نظارت و کنترل خانواده خارج می‌شوند غیر از این، تعارض پیش‌آمده حتی دیگر ابعاد نقش

پیشگیرانه خانواده را به چالش می‌کشاند و باعث می‌شود جامعه‌پذیر کردن، فرزندان به چالش مواجه می‌شود ولی با آشنایی والدین به این تحولات و پاسخ متناسب به این نیازهای نوجوانان باعث تحکیم پیوند نوجوان و خانواده می‌گردد (حجازی و سیف، بی‌تا، ص ۲۷-۲۸).

۴. ناسازگاری و نابسامانی‌های موجود در خانواده

نابسامانی‌های که بعضی اوقات در خانواده‌ها وجود دارد از جمله تقلید از والدین منحرف، کمبود محبت و اختلافات خانوادگی ممکن است باعث بزهکاری نوجوانان شوند که اینکه به بررسی هرکدام از این نابسامانی‌ها می‌پردازیم.

۴-۱. کمبود محبت

مهر و محبت پدر و مادر و ثبات و امنیت و آرامش محیط خانواده عامل مهمی در تکامل شخصیت نوجوان است و می‌تواند مهم‌ترین عامل بنیان‌گذار شخصیت سالم باشد. برعکس، بی‌مهری، ناسازگاری، کشمکش و نزاع خانوادگی امنیت خاطر را از نوجوان سلب می‌کند و با اختلال در رشد و تکامل طبیعی نوجوان، او را به طرف رفتارهای نابهنجار سوق می‌دهد (شامبیاتی، ۱۳۹۱، ص ۱۶۵).

روانشناسان نیز تأکید بر اثرگذاری محبت والدین در تکامل شخصیت نوجوانان و عدم محبت آن‌ها در رفتار بزهکارانه نوجوانان دارند چنانچه معتقدند که برای هدایت و شکل‌گیری شخصیت فرزندان، باید یک رابطه تنگاتنگ عاطفی بین والدین و فرزندان ایجاد شود و از عوامل تشویقی و تنبیهی به طرز هماهنگ و رضایت‌بخش استفاده گردد. نوجوانانی که در خانواده‌هایی زندگی می‌کنند که با کمبود این روابط مواجه‌اند، بیشتر تمایل به ارتکاب رفتار قانون‌شکنانه دارند؛ و به‌طور مسلم، چون خانواده، نقش مهمی در ارتکاب بزهکاری نوجوانان ایفا می‌کند، اولین واحد مداخلات بازدارنده نیز باید در آنجا باشد (شاملو، ۱۳۹۰، ص ۲۰۳).

محبت والدین علاوه بر این که باعث تکامل شخصیت نوجوان می‌شود برای رشد عاطفی فرزندان نیز ضروری است؛ همان‌طور که برای رشد جسمانی، اطفال

و نوجوانان به انواع و اقسام مواد غذایی و پروتئینی احتیاج دارند، به همان ترتیب نیز برای رشد عاطفی خود و ورود به اجتماع، احتیاج به محبت و احساسات عاطفی دارند (شامبیاتی، ۱۳۹۱، ص ۲۱۱).

وقتی طفلی به محبت نیاز دارد ولی از آن محروم است، در آینده به کسی محبت نخواهد کرد. برای او مهم نیست که چرا به او محبت نمی‌شود. او با دلایل کاری ندارد، هرچند که این دلایل منطقی باشد. وقتی نیاز روانی وی سرکوب شود تأثیرات منفی بر وی وارد می‌شود آن وقت به صورت منفی واکنش‌های شدیدی نشان می‌دهد. مثلاً طفل شروع به پرخاشگری می‌کند یا به خصومت بیش از حد دست می‌زند؛ و یا هم اگر فرزند مدتی محبت نبیند و به قدر کافی آرامش و امنیت نداشته باشد در او خلأ عاطفی ایجاد می‌شود. این کمبود عاطفی می‌تواند در خردسالان مشکلاتی ایجاد کند. پناه بردن بچه به دیگران، بریدن از خانواده، پناه بردن به دوستان، کشیده شدن به اعتیاد و بسیاری از مسائل دیگر که در سنین نوجوانی ایجاد می‌شود از جمله این مشکلات است (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۱۱۶).

جامعه آماری تحقیق نیز نشان می‌دهد که بی‌مهری والدین در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل تأثیرگذار بوده است. طبق داده‌های تحقیق میدانی این پژوهش از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل اکثریت آنان (۵۵ تن) کمبود محبت را در بزهکاری‌شان خیلی زیاد تأثیرگذار دانسته‌اند.

lack of kindness in family					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	4	4.0	4.0	4.0
	2.00	1	1.0	1.0	5.0
	3.00	31	31.0	31.0	36.0
	4.00	9	9.0	9.0	45.0
	5.00	55	55.0	55.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۱۲- تأثیر عدم محبت در خانواده در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل

به اساس جدول بالا از میان ۱۰۰ بزهکار نوجوان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۴ تن کمبود محبت را در بزهکاری‌شان کم تأثیرگذار دانسته است، ۱ تن کمبود محبت را خیلی کم تأثیر دانسته است، ۳۱ تن تأثیر کمبود محبت در بزهکاری‌شان را متوسط دانسته‌اند، ۹ تن تأثیر کمبود محبت در بزهکاری‌شان را متوسط دانسته‌اند، اما ۵۵ تن تأثیر کمبود محبت در بزهکاری‌شان را خیلی زیاد دانسته‌اند.

۴-۲. اختلافات خانوادگی

چیزی که نوجوانان را بیش از همه رنج می‌دهد، اختلافات و مشاجره دائمی میان پدر و مادر است. این موضوع وقتی که با نامالیقات دیگری توأم شود، کم‌کم نوجوان را از محیط خانواده بیزار می‌کند. بدیهی است بی‌زاری از خانواده، نبود صفا و صمیمیت در خانواده که نوجوان به آن‌ها نیازمند است، باعث می‌شود که نوجوان ناچار در کوچه و خیابان به جستجوی آن‌ها بپردازد. در این حال چه بسا که چنین نوجوانی به دام شیطان صفتان افتاده و از راه راست منحرف گردد. حال اگر این نوجوان سرخورده در کوچه و خیابان با کسی مواجه شود که به او بدی روا دارند، طبیعتاً درصدد انتقام برآمده و به‌طور ناخودآگاه سعی می‌کند که با انجام کارهای خلاف قانون و نظام

اجتماع، آتش کینه و خشم خود را نسبت بدان فرونشاند (صلاحی، ۱۳۸۹، ص ۲۱۶). اختلافات خانوادگی یک عامل تأثیرگذار در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل بوده است. چنانچه از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۷۴ تن از آنها نقش اختلافات خانوادگی والدین در بزهکاری‌شان را خیلی زیاد دانسته‌اند.

Disagreements of parents					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1.00	4	4.0	4.0	4.0
	3.00	9	9.0	9.0	13.0
	4.00	13	13.0	13.0	26.0
	5.00	74	74.0	74.0	100.0
	Total	100	100.0	100.0	

جدول ۱۳- تأثیر اختلاف خانوادگی در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل.

به اساس جدول بالا از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل ۴ تن اختلافات خانوادگی را در بزهکاری کم تأثیرگذار دانسته‌اند، ۹ تن تأثیر اختلافات خانوادگی در بزهکاری‌شان را متوسط دانسته‌اند، ۱۳ تن تأثیر اختلافات خانوادگی را در بزهکاری‌شان زیاد دانسته‌اند، ۷۴ تن از این نوجوانان بزهکار، تأثیر اختلافات خانوادگی را در بزهکاری‌شان خیلی زیاد دانسته‌اند.

گاه دیده می‌شود پدر و مادر بر سر مسائل جزئی مشاجره لفظی می‌کنند یا در ارتباط با فرزندان و نحوه برخورد با آن‌ها، تعارض و ناهماهنگی خود را در حضور فرزندان بروز می‌دهند. آنچه مسلم است هرگز دو نفر از همه جهات شبیه هم نخواهند بود و در مواردی اختلاف سلیقه یا اختلاف در تشخیص بین آن‌ها وجود خواهد داشت.

نتیجه‌گیری

خانواده اولین نهادی است که نوجوان در آن رشد می‌کند تربیت می‌شود و از آن تأثیر می‌پذیرد، اگر وقفه‌ای در کار این نهاد ایجاد شود می‌تواند ضربه سهمگین و غیرقابل جبران به پیکر این نهاد ارزشمند وارد کند. محیط خانواده محیطی است که نوجوان در آن احساس آرامش می‌کند لذا خانواده تأثیرگذارترین و مؤثرترین محیط می‌تواند باشد، هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند ادعای سلامت کند مگر آنکه از خانواده سالمی برخوردار باشد.

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد مهم‌ترین علت گرایش نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل به سوی بزهکاری ریشه در خانواده‌های آن‌ها دارد. این افراد با متأثر شدن از شرایط و احوال نامساعد، آشفته و فاسد خانواده‌هایشان به سوی بزهکاری کشیده شده‌اند. بی‌مهری و بی‌توجهی خانواده‌ها نسبت به فرزندان در نتیجه دست‌وپنجه نرم کردن خانواده‌ها با مشکلات خانوادگی، اجتماعی و... اعمال رفتارهای تبعیض آمیز در نتیجه وجود افکار و عقاید نادرست جامعه افغانستان، فقر و مشکلات اقتصادی شدید خانواده‌ها در افغانستان، از یک‌سو نیاز پروری و بخشیدن آزادی‌های مطلق به فرزندان از سوی دیگر به‌کارگیری رفتارهای مستبدانه و پرخاشگرانه و به‌کارگیری غیراخلاقی‌ترین روش‌ها در مقابل کوچک‌ترین اشتباهات فرزندان یا به عبارت خلاصه‌تر عدم برخورداری خانواده‌ها در افغانستان از مهارت‌های تربیتی، کثرت جمعیت خانواده که باعث سروصداها و محرومیت از داشتن کوچک‌ترین امکانات رفاهی می‌شود. چنانکه نتایج تحقیق میدانی این پژوهش نشان می‌دهد ۸۹ فیصد از بزهکاران مرکز اصلاح و تربیت ولایت کابل ساختار فامیل شان از نوع گسترده است، اشتغال به کار نوجوانان، عدم حضور پدر در خانواده، اشتغال به کار والدین و به فراموشی سپردن فرزندانشان، اعتیاد اعضای خانواده و حتی خود نوجوانان، زندگی در خانواده‌های تبهکار، مشاهده ناسازگاری‌ها، خشونت‌ها، ضرب و شتم‌ها، بی‌سرپرستی، فوت والدین، ازدواج مجدد والدین و همه و همه نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل را وادار به انجام اعمال نادرست و اعمال بزهکارانه نموده است.

با توجه به جنگ‌های طویل‌المدت در افغانستان و از بین رفتن زیربنایی‌های اقتصادی و فرصت‌های شغلی و دور ماندن مردم از فراگیری سواد یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که بی‌سوادی، فقر و عدم حضور پدر در خانواده از تأثیرگذارترین عوامل بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل می‌باشند. چنانچه از میان ۱۰۰ نوجوان بزهکار مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل، مورد تحقیق این پژوهش ۹۳ تن آن‌ها بی‌سوادی، ۹۱ تن آن‌ها فقیر خانوادگی و ۸۹ تن آن‌ها عدم حضور پدر در خانواده را در گرایششان به سوی بزهکاری خیلی زیاد تأثیرگذار دانسته‌اند.

پیشنهادها

- ۱- با توجه به اینکه بی‌سوادی تأثیرگذارترین عامل در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل مطابق به تحقیق میدانی این پژوهش است به مسئولان پیشنهاد می‌گردد با افزایش سطح سواد و آموزش در جامعه از میزان بزهکاری بکاهند. همچنین به دلیل این که تربیت نادرست هم یکی از عوامل تأثیرگذار در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل بوده است، پیشنهاد می‌گردد از طریق سمینارها و رسانه‌های تصویری و صوتی روش‌های تربیتی درست فرزندان به خانواده‌ها آموزش داده شود.
- ۲- به دلیل اینکه فقر دومین عامل تأثیرگذار در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل مطابق به تحقیق میدانی این پژوهش است؛ لذا پیشنهاد می‌گردد در رأس برنامه‌های مسئولین ولایت کابل، انجام اقداماتی چون شناسایی خانواده‌های فقیر این شهر و کمک‌های مادی و معنوی به آن‌ها نظیر تهیه مسکن مناسب، فراهم ساختن موقعیت‌های شغلی مناسب و... پیش‌بینی و به مرحله اجرا گذاشته شود.
- ۳- از آنجایی که عدم حضور پدر در خانواده سومین عامل تأثیرگذار در بزهکاری نوجوانان مرکز اصلاح و تربیت اطفال ولایت کابل مطابق به تحقیق میدانی این پژوهش است به پدران پیشنهاد می‌گردد که شغل خود را طوری تنظیم یا انتخاب

نماید که باعث غیبت طولانی مدت نشود.

۴_ به خانواده‌ها پیشنهاد می‌گردد نظارت غیر مستقیم بر فرزندان و تلاش در راه اصلاح رفتارهای نادرست فرزندان خویش و دادن آزادی‌های بجا و سازمان‌یافته را در اولویت رفتاری خویش قرار دهند و همچنان حتی المقدور آن‌ها را از تنبیه معاف کرده و سعی نمایند از طریق استدلال و منطق متوجه اعمالشان سازند.

۵_ لازم است رسانه‌های تصویری و صوتی و مسئولین ذی‌ربط ولایت کابل با استفاده از کارشناسان مربوط و همچنین خانواده‌های سالم و آگاه، در ارتقای آگاهی، سطح فکر و فرهنگ خانواده‌هایی که دچار فقر فرهنگی می‌باشند اقدام نمایند و در ارتباط با عواقب بد برخی مسائل خانوادگی از قبیل اختلافات خانوادگی، پرجمعیت بودن خانواده، تبعیض قائل شدن بین فرزندان، کمبود محبت به فرزندان، عدم حضور هر یک از والدین در خانه، کنترل دوست‌یابی فرزندان، رفتن به مجالس نامناسب، تحقیر کردن فرزندان و سنت‌های غلط موجود در ارتباط با ازدواج فرزندان و ... آموزش‌های لازم را به خانواده‌های ولایت کابل بدهند و در این زمینه، مراکز مشاوره خانواده نیز با استفاده از کارشناسان و صاحب‌نظران فعال‌تر شوند.

پیشنهادها برای تحقیقات بعدی

- ۱_ انجام پژوهش با هدف مقایسه علل گرایش به بزهکاری در نوجوانان افغان با سایر کشورها.
- ۲_ انجام پژوهش با هدف شناسایی تأثیر اعمال محرومیت‌ها و محدودیت‌ها و همچنین بخشیدن آزادی‌های افراطی بر انحراف‌گرایی فرزندان.
- ۳_ در پژوهش‌های بعدی پیشنهاد می‌شود به نوجوان بزهکار دختر پرداخته شود.

منابع

۱. آتشین، شعله، (۱۳۷۰)، «ما، اعتیاد، جامعه»، تهران: انتشارات گوهر منظوم.
۲. بیانی، محمدرضا، (۱۳۴۶)، خانواده و تدابیر تربیتی، تهران: انتشارات تابان.
۳. شاملو، باقر، (۱۳۹۰)، عدالت کیفری و اطفال (شخصیت طفل، بزهکاری، دادرسی، پاسخ‌ها)، تهران: نشر جنگل جاودانه، چاپ اول.
۴. صالحی، محمد شفیع، (۱۳۹۸)، کریمولوژی، کابل: حامد رسالت، چاپ پنجم.
۵. صلاحی، جاوید و محمود امامی نمینی، (۱۳۸۱)، بررسی تطبیقی نهادهای قضایی و تربیتی کودکان و نوجوانان بزهکار، مؤسسه آموزشی عالی علامه محدث نوری، نور.
۶. صلاحی، جاوید، (۱۳۸۹)، بزهکاری اطفال و نوجوانان، تهران: نشر میزان، چاپ هشتم.
۷. قصیری، اکبری (۱۳۷۳)، نقش خانواده در اجتماع کردن فرزندان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۸. کی‌نیا، مهدی، (۱۳۸۶)، علوم جنایی، تهران: انتشارات دانشگاه.
۹. گونز، بری و بیل مک آلر، (۱۳۸۰)، کودک و تلویزیون، ترجمه نصرت فنی، تهران: انتشارات سروش.
۱۰. محمودیان، حسین و همکاران، (۱۳۸۷)، دانش خانواده، تهران: نشر سمت.
۱۱. معظمی، شهلا، (۱۳۹۰)، بزهکاری کودکان و نوجوانان، تهران: نشر دادگستر، چاپ پنجم.
۱۲. مهدوی، محمود، (۱۳۹۰)، جرم‌شناسی، ترجمه میر روح‌الله صدیقی ابطحی، تهران: نشر دادگستر.
۱۳. موسوی، سید محمدتقی و کبری موسوی، (۱۳۹۸)، بزهکاری اطفال با تأکید بر حقوق افغانستان و اسناد بین‌المللی، کابل: صبح امید.
۱۴. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، (۱۳۸۳)، مباحثی در علوم جنایی (تقریرات)، به کوشش شهرام ابراهیمی، انتشارات دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.

۱۵. نجفی ابرندآبادی، علی حسین و هاشم بیگی، (۱۳۷۷)، دانشنامه جرم‌شناسی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۱۶. نذیر، داد محمد، (۱۳۹۵)، تخلفات اطفال، کابل: انتشارات خیام، چاپ سوم.
۱۷. نقدی نژاد، مجتبی، (۱۳۹۰)، پیشگیری از بزه‌دیدگی اطفال در سیاست جنایی ایران و اسناد بین‌المللی، نشر جاودانه، تهران: جنگل.